חוברת הטקסטים

מבחן בעברית

כיתה ח

כישרון:

נולדים איתו או שאפשר לפתח אותו?

שם: _____

כיתה: _____

הנחיות לתלמידים

1. קראו את שני הטקסטים שבחוברת הטקסטים, וענו על השאלות שבחוברת הזאת.

2. השאירו את חוברת הטקסטים פתוחה לפניכם, כדי שתוכלו לחזור לטקסטים.

בהצלחה!

טקסט 1

חכמים או משקיעים? איך הדרך שבה אנחנו חושבים משפיעה על ההצלחה

הטקסט עובד לצורכי המבחן על בסיס מחקריה של הפסיכולוגית קרול דווק. המקורות מפורטים בסוף החוברת.

האם ההצלחה בלימודים תלויה רק בכישרון? מחקרים בפסיכולוגיה מראים שגם הדרך שבה אנחנו חושבים על היכולת שלנו משפיעה על ההתקדמות.

(1) בכיתות רבות נוהגים לדבר על "החכמים", שמצליחים בלי מאמץ, ועל "המשקיעים", שצריכים לשבת וללמוד שעות. החלוקה הזאת נשמעת טבעית, אבל היא מניחה שהיכולת של כל אחד נקבעת מראש. האם זה באמת כך?

(2) הפסיכולוגית קרול דווק חקרה את הנושא שנים רבות. היא הבחינה בין שני דפוסי חשיבה נפוצים בנוגע ליכולת. יש מי שמאמינים שהיכולת היא דבר קבוע: "או שאתה טוב במתמטיקה, או שלא". דווק קראה לזה **תפיסה מקובעת**. לעומתם, אחרים מאמינים שאפשר לפתח את היכולת, כמו שמחזקים שריר בעזרת אימון. לזה קראה דווק **תפיסה מתפתחת**.

(3) ההבדל בין שני דפוסי החשיבה בולט בעיקר כשמשהו קשה. מי שרואה ביכולת דבר קבוע עלול לפרש כישלון במבחן כהוכחה לכך שהוא "פשוט לא טוב בזה", ולכן הוא עשוי **להרים ידיים** מהר יותר. **לעומתו**, מי שמאמין שאפשר להתפתח נוטה לומר לעצמו: "עוד לא הבנתי את החומר". הוא רואה בכישלון שלב בדרך, ומחפש דרך אחרת ללמוד.

(4) במחקר שערכו הפסיכולוגיות קלאודיה מולר וקרול דווק נבדקה השפעתן של מחמאות שונות. תלמידי כיתה ה׳ פתרו משימות חשיבה. אחרי שהצליחו בהן, חלקם קיבלו מחמאה על חוכמתם ("אתה ממש חכם!"), ואחרים קיבלו מחמאה על המאמץ שהשקיעו ("התאמצת מאוד!"). לאחר מכן התבקשו הילדים לבחור בין משימות שבהן יוכלו להצליח ולהראות את יכולתם, לבין משימות שמהן יוכלו ללמוד דברים חדשים גם אם יתקשו בהן.

(5) התוצאות הפתיעו את החוקרות. רוב הילדים שקיבלו מחמאה על חוכמתם העדיפו משימות שבהן יוכלו להראות את יכולתם. נראה שהם חששו שאם יטעו, יתברר שהם לא חכמים כל כך. **לעומת זאת**, רוב הילדים שקיבלו מחמאה על המאמץ בחרו במשימות שמטרתן ללמוד ולהתפתח. בשלב האחרון קיבלו כל הילדים משימות קשות מאוד, ורובם לא הצליחו בהן. הילדים שקיבלו מחמאה על חוכמתם נהנו פחות, והצליחו פחות גם במשימות שבאו אחר כך. הילדים שקיבלו מחמאה על המאמץ המשיכו לנסות, ואף השתפרו.

(6) מכאן הסיקה דווק שיש חשיבות לסוג המחמאה. מחמאה על "החוכמה" נעימה לשמוע, אבל היא עלולה ללמד את הילד שהעיקר הוא להיראות חכם, ולא ללמוד. חשוב לדייק: המסקנה אינה שכל מאמץ ראוי לשבח. משוב מועיל יכול להתייחס למאמץ ולהתמדה, אבל גם לדרך שבה הילד בחר לפתור בעיה, לבקש עזרה ולשנות הדרך כשהדרך הראשונה אינה מצליחה.

(7) עם זאת, חשוב לזכור שמאמץ לבדו אינו מספיק. מי שמתאמץ שוב ושוב באותה דרך שאינה עובדת, לא יתקדם. כדי להתקדם צריך גם לבדוק מה לא עבד, לבקש עזרה ולנסות דרך אחרת.

(8) אז מה מוביל להצלחה? הכישרון שאיתו נולדנו אינו הגורם היחיד. גם הדרך שבה אנחנו חושבים על היכולת שלנו, האופן שבו אנחנו מגיבים לקושי והמחמאות שאנחנו שומעים משפיעים על ההתקדמות. ואת הדברים האלה יש בידינו לשנות.

טקסט 2

נולדים מוכשרים? מה המחקר אומר על כישרון ותרגול

הטקסט עובד לצורכי המבחן על בסיס מחקר שפורסם בכתב העת Psychological Science. המקורות מפורטים בסוף החוברת.

האם כישרון הוא דבר שנולדים איתו, או יכולת שמתפתחת באמצעות למידה ותרגול? מחקר גדול בדק את השאלה, והתשובה מורכבת יותר ממה שנדמה.

(1) כשמוצרט היה בן חמש, הוא כבר כתב יצירות מוזיקליות. רבים אומרים על ילדים כמוהו שהם "נולדו מוכשרים". אבל יש גם תפיסה אחרת, שנעשתה פופולרית מאוד בשנים האחרונות: מאחורי כל כישרון עומדות שעות רבות של תרגול, ותרגול ממושך מאוד עשוי להפוך כמעט כל אדם למומחה בתחום.

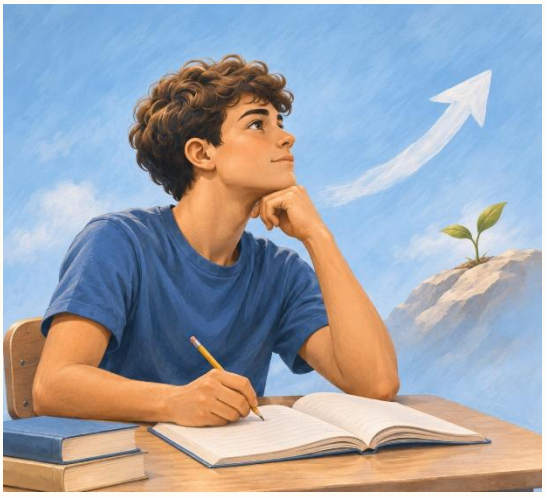
(2) האם התרגול באמת מסביר הכול? בשנת 2014 החליטו שלושה חוקרים מארצות הברית לבדוק את השאלה הזאת. הם אספו 88 מחקרים שבדקו אנשים בתחומים שונים: משחקים כמו שחמט, מוזיקה, ספורט, לימודים ועבודה.

(3) החוקרים בדקו בכל תחום עד כמה התרגול משפיע על ההצלחה, והציגו את התוצאה באחוזים: ככל שהאחוז גבוה יותר, התרגול משפיע יותר. התברר שההשפעה שונה מתחום לתחום. במשחקים כמו שחמט, לתרגול ההשפעה הגדולה ביותר, מי שתרגל יותר שיפר את ההישגים שלו ב26%. במוזיקה ההשפעה קצת קטנה יותר (21%), ובספורט עוד קצת פחות (18%). בלימודים ההשפעה של התרגול קטנה מאוד, רק 4%, ובעבודה היא קטנה עוד יותר, פחות מאחוז אחד. כלומר, התרגול חשוב, אבל הוא לא הדבר היחיד שקובע מי יצליח. גם יכולות שאדם נולד איתן, הגיל שבו התחיל ללמוד, המורה שלימד אותו והסביבה שבה גדל משפיעים על ההצלחה.

(4) האם פירוש הדבר שאין טעם לתרגל? ממש לא. בלי תרגול אף אחד אינו הופך למומחה, גם לא המוכשר ביותר. אבל התרגול לבדו אינו מסביר הכול: שני אנשים שמתרגלים אותו מספר שעות עשויים להגיע לרמות שונות לגמרי.

(5) חשוב לזכור גם שהכישרון שנולדנו איתו אינו **גזר דין**. כישרון מולד דומה לזרע: כדי שיצמח, הוא צריך אדמה טובה, מים וטיפול. ילד בעל נטייה מוזיקלית שלא יקבל הזדמנות ללמוד ולהתנסות, יתקשה לפתח אותה ולבטא אותה. הכישרון המולד והלמידה **שזורים זה בזה**, ואי אפשר להפריד ביניהם.

(6) ומה עם מי שצריך להתאמץ יותר מאחרים? דווקא הוא מרוויח משהו שקשה לקבל בדרך אחרת. מי שלמד לא לוותר אחרי טעות, לנסות שוב בדרך אחרת ולבקש עזרה בזמן, פיתח כישורים שילוו אותו בכל תחום, גם מחוץ לבית הספר. ועוד דבר חשוב: כישרון אינו רק ציון גבוה במתמטיקה או נגינה מרשימה. יש מי שמצטיין בהקשבה לאחרים, בארגון, ביצירה, בעבודה בידיים או בהובלת קבוצה. כדי לגלות את הכישורים שלכם, כדאי לנסות תחומים שונים ולשים לב: מה אתם עושים בהנאה גם כשזה קשה? במה אחרים מבקשים את עזרתכם?

(7) אולי השאלה "נולדים עם כישרון או מפתחים אותו?" אינה השאלה הנכונה. שאלה טובה יותר היא: איך עוזרים לכל אחד לפתח את מה שקיבל? ולכם כדאי לשאול: מה קיבלתי, ואיך אני מפתח את זה?

מקורות

Mueller, C. M., & Dweck, C. S. (1998). Praise for intelligence can undermine children's motivation and performance. Journal of Personality and Social Psychology, 75(1), 33–52.

Macnamara, B. N., Hambrick, D. Z., & Oswald, F. L. (2014). Deliberate practice and performance in music, games, sports, education, and professions: A meta-analysis. Psychological Science, 25(8), 1608–1618.